

**BARKAMOL AVLODNI TARBIYALASHDA
MUSIQANING O'RNI VA AHAMIYATI**

Choriyev Tohir Ro'ziqul o'g'li
Termiz davlat pedagogika instituti

Annotatsiya: Ushbu maqolada musiqaning juda katta tarbiyaviy imkoniyatlari, o'qituvchining mashg'ulotlarga jiddiy kasbiy tayyorgarligi, o'quvchi shaxsiga hamda uning musiqiy ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish, musiqa o'qitishning samarasini belgilovchi muhim omillari, musiqiy metodik masalalarning nazariy ahamiyati masalalari yoritilgan.

Kalit so'zlar: kuy, qo'shiq, musiqa madaniyati, nafosat, estetika, ijodkorlik, mashg'ulot, estetik tarbiya, musiqiy qobiliyat, musiqiy did, ritm.

KIRISH

Davlatimiz kelajagini yoshlarsiz tasavvur qilib bo'lmaydi. Albatta yoshlar tarbiyasida musiqa san'ati insonning yoshligidan unga bevosita va kuchli ta'sir o'tkazib, uning umumiy madaniy rivojida katta o'rin tutadi. Demokratik jamiyat madaniy hayotida yanada kengroq o'rin tutayotgan musiqa kishiga butun hayot davomida uning doimiy hamrohi hisoblanadi. Musiqa yagona san'at bo'lib, inson yuragiga juda chuqur kirib borib, ana shu qalb tug'yonini yorqin ifodalash qudratiga egadir. Zero, ajdodlarimizga munosib avlodni tarbiyalashda musiqaning ham munosib o'rni borligi ayni haqiqat, bolani estetik tarbiyalashdek sharafli ishni to'g'ri yo'lga qo'yish bizga, bo'lajak kadrlar zimmasiga katta mas'uliyat yuklaydi. *Musiqa* - estetik tarbiya, demokratik jamiyat kishisini garmonik tarbiyalash yo'lida olib borilayotgan ulkan ishning tarkibiy qismiga aylanmog'i kerak. Bolalar bilan musiqali ish olib borish ayniqsa katta ahamiyat kasb yetadi. Musiqa bola qalbida kuchli emotsional tuyg'u uyg'otadi. Demak, musiqa san'ati va ta'lim-tarbiyasi kishidagi insoniy fazilatlarni rivojlantirib, ruhiy poklanish va yuksalishga da'vat etadigan insonning ichki olamini boyitadigan, iymon-e'tiqodini, irodasini mustahkamlaydigan, ijodini uyg'otadigan qudratli kuch - ma'naviyatning yuksalishini ta'minlaydi. Musiqa yordamida uning badiiy idroki o'sib, hissiyotini yanada boyitib boradi. Bolalarda musiqaviy idrokni o'stirmay, ularning musiqaga mehr-muhabbatini yetarli darajada qiziqitirmay turib, har tomonlama jismoniy, ma'naviy va qat'iy ahloqiy sifatlarni tarbiyalab bo'lmaydi. Yunon faylasufi Platonning fikricha, davlatning kuch-qudrati unda qanday musiqa, qaysi ohang va qay ritmda yangrayotganligiga to'g'ridan-to'g'ri bog'liqdir.

Darhaqiqat, musiqa san'ati insonning yoshligidan unga bevosita va kuchli ta'sir o'tkazib, uning umumiy madaniy rivojida katta o'rin tutadi. Demokratik jamiyat

madaniy hayotida yanada kengroq o‘rin tutayotgan musiqa kishiga butun hayot davomida uning doimiy hamrohi hisoblanadi. Musiqa yagona san‘at bo‘lib, inson yuragiga juda chuqur kirib borib, ana shu qalb tug‘yonini yorqin ifodalash qudratiga ega. Musiqa – estetik tarbiya, demokratik jamiyat kishisini garmonik tarbiyalash yo‘lida olib borilayotgan ulkan ishning tarkibiy qismiga aylanmog‘i kerak. Bolalar bilan musiqali ish olib borish ayniqsa katta ahamiyat kasb etadi. Musiqa bola qalbida kuchli emotsional tuyg‘u uyg‘otadi. Musiqa yordamida uning badiiy idroki o‘tib, hissiyotini yanada boyitib boradi. Bolalarda musiqaviy idrokni o‘stirmay, ularning musiqaga mehr muhabbatini yetarli darajada qiziqitirmay turib, har tomonlama jismoniy boy, ma‘naviy va qat‘iy ahloqiy sifatlarni tarbiyalab bo‘lmaydi. Musiqaga yoshlikdan uyg‘ongan qiziqish kishining keyingi musiqaviy rivojida kuchli ta‘sir o‘tkazadi, boshqa ko‘nikma va didlarning shakllanishini ta‘minlaydi, yaxshi musiqali didni tarbiyalaydi.

Musiqa estetik va ma‘naviy kayfiyatning ulkan manbayidir. Musiqaning bola hissiyoti va shakllanishiga, uning mazmunini tushunish va his etishga katta ta‘sirini hisobga olganda haqqoniy va voqiylikni to‘g‘ri aks ettirgan musiqali asardan o‘rinli foydalanish alohida o‘rin tutadi. Musiqali obrazlar shakllanishining asosiy manbayi tabiat va kishi nutqiga mos kelishiga, atrof-olamdagi go‘zallikni idrok etishiga bevosita bog‘liqdir. Musiqali idrok etishning vazifasi va mazmunini aniqlash muhimdir. Bular o‘z navbatida shaxsning har tomonlama rivoji, jumladan estetik tarbiyasi vazifalar bilan bog‘liq, hamda umumiy maqsadlar bilan belgilanadi. Bunday vazifalar bolalarni musiqa sohasidagi faoliyatga jalb etish, badiiy musiqaga estetik idrok etishni va emotsional o‘zlashtirishni rivojlantirish, unga muhabbatni tarbiyalash, musiqali qobiliyatni o‘stirish, musiqali didni shakllantirish, bolalarda badiiy ijodkorlik iqtidorini rivojlantirishdan iborat bo‘lmog‘i kerak. Musiqaning bola hissiyoti va intilishiga, mazmuniga va his etishiga katta ta‘sirini hisobga olganda, haqqoniy va voqeylikni to‘g‘ri aks ettirgan musiqali asardan o‘rinli foydalanish alohida o‘rin tutadi. Musiqiy san‘at uchun odamning fikrlash va ifodalash hissiyoti asos bo‘lib xizmat qiladi. Musiqa tovush bilan hamohanglik rivojida dastlab nutq va raqs bilan bog‘liq bo‘lgan edi. Musiqa mehnat harakati ritmi bilan moslashib, bir maqsadga intilayotgan kishilarni bir-birlariga birlashtirishni osonlashtiradi. Musiqaga yoshlikdan uyg‘ongan qiziqish kishining keyingi musiqaviy rivojida kuchi ta‘sir o‘tkazadi, boshqa ko‘nikma va didlarning shakllanishini ta‘minlaydi, hamda yaxshi musiqali didni tarbiyalaydi. Musiqa estetik va manaviy kayfiyatning ulkan manbayidir. Musiqaning bola hissiyoti va shakllanishiga, uning mazmunini tushunish va his etishga katta ta‘sirini hisobga olganda haqqoniy va voqiylikni to‘g‘ri aks ettirgan musiqali asardan o‘rinli foydalanish alohida o‘rin tutadi. Musiqali obrazlar shakllanishining asosiy manbayi tabiat va kishi nutqiga mos kelishiga, atrof-olamdagi go‘zallikni idrok etishiga bevosita bog‘liqdir.

Ma'lumki, insoniyatning shaxs sifatida shakllanishida musiqa san'atining beqiyos ahamiyatini, uning ilohiyligini, ruhiyat bilan bog'liqligini o'tmish allomalari doimo ta'kidlab kelganlar. O'zbek she'riyatining dahosi Alisher Navoiy o'z nasriy asarlarining birida bu haqda ajoyib fikrlarni bildiradi:

-«Shodlikni oshiruvchi xonanda, g'amni tarqatuvchi sozanda, bularning har ikkisiga hissiyotli kishilar va ahli dardlar jon fido qilarlar. Ular muloyim tarona bilan kuylar ekanlar, eshituvchilarning naqd hayoti kuyga fido bo'lsa ne ajab? Axir, ko'ngil xush ohangdan quvvat, ruh esa xush ovozdan oziq oladi». Musiqa yosh avlodning ma'naviy, badiiy va axloqiy madaniyatini shakllantirishga, milliy g'urur, vatanparvarlik, nafosat va ijodkorlik tarbiyasini amalga oshirishga, dunyoqarashini kengaytirishga, mustaqillik va tashabbuskorlikni o'stirishga xizmat qiladi. Texnika vositalari, metodik ko'rgazmali qurollar, pianino cholg'u asbobi va o'zbek xalq cholg'u asboblari bilan jihozlangan bo'lishi, yangi dasturdan foydalanib, mashg'ulot reja konspektlarini tuzib zamonaviy texnologiyani qo'llab olib borilishi kerak. Bu borada, musiqa mashg'ulotlarining barcha faoliyatlarini maqsadi va mazmuni mashg'ulotni mazmunlarini yoritib, hayot bilan bog'lab mashg'ulotning hamma faoliyatlari bir-biri bilan uzviy olib borishini talab etiladi. Maktabgacha yoshdagi bolalarda ajdodlar, shuningdek bugungi davr qahramonlarining faoliyati, jahon sivilizatsiyasiga qo'shgan hissasi, madaniyati, san'ati, fan-texnika, ishlab chiqarish sohalarida erishilayotgan yutuqlari bilan faxrlanish, g'ururlanish, g'urur etish tuyg'usini qaror toptirish uzluksiz ta'lim tizimi oldiga qo'yilayotgan muhim ijtimoiy vazifalardandir. Shuning uchun tarbiyaviy jarayonlarda ham zamonaviy tarbiyalash uslublari - interfaol uslublari, innovatsion texnologiyalarning o'rni va ahamiyati beqiyosdir. Pedagogik texnologiya va ularning ta'limda qo'llanilishiga oid bilimlar, tajriba bolalarning bilimli va yetuk malakaga egaligini ta'minlaydi.

XULOSA

Musiqa juda katta tarbiyaviy imkoniyatlari o'qituvchining jiddiy kasbiy tayyorgarligi, o'quvchi shaxsiga hamda uning musiqiy ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan doimiy e'tibori asosidagina yuzaga chiqadi. Shu bilan bir qatorda musiqa o'qitishning samarasini belgilovchi muhim omillardan biri musiqiy metodik masalalarning nazariy jihatdan ishlab chiqilganligi va uning amaliyot bilan bog'liqligi darajasidir. Musiqa mashg'ulotlari olib boriladigan xonasi did bilan namunali jihozlangan bo'lishi muhim rol o'ynaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Karimov M., Ikromova M. *Raqs elementlari orqali bolalarni jismoniy rivojlantirish. Metodik qo'llanma.* –T., 2008.
2. Mutalipova M., Imomov M. *Ta'limda ilg'or xorijiy tajribalar moduli bo'yicha o'quv-uslubiy majmua.* T.:TDPU, 2017

3. Muhammadiyeva, F. T. Technology familiarization of preschoolers with various materials through cognitive research activities. *European research*, 1, 75.
4. TURAKULOVNA, M. F., & QIZI, M. M. M. (2021). COMPETENCE OF THE EDUCATOR IN THE ORGANIZATION OF VISUAL ACTIVITIES. *International Journal of Philosophical Studies and Social Sciences*, 1(2), 100-103.
5. Muhammadiyeva, F. (2023). THE ROLE OF PEDAGOGICAL WORKERS OF THE PRESCHOOL EDUCATIONAL ORGANIZATION IN SOCIAL ACTIVITIES WITH CHILDREN. *International Bulletin of Medical Sciences and Clinical Research*, 3(4), 94-96.
6. Muhammadiyeva, F. (2022). THE ROLE OF EDUCATORS OF THE PRESCHOOL EDUCATIONAL ORGANIZATION IN SOCIAL ACTIVITIES WITH CHILDREN. *International Bulletin of Applied Science and Technology*, 2(10), 225-227.
7. Muhammadiyeva, F., & Muyassar, E. (2023). MAKTABGACHA TA'LIM YOSHIDAGI BOLALARNING XOTIRASINI KUCHAYTIRISH USULLARI. *Journal of new century innovations*, 28(5), 54-59.
8. Feruza, M. (2023). THE ROLE OF THE NEIGHBORHOOD IN SOCIAL EDUCATION. *International Journal of Advance Scientific Research*, 3(07), 112-120.
9. Muhammadiyeva, F. (2023). MAKTABGA TAYYORLOV GURUHLARI TARBIYALANUVCHILARINI MILLIY QADRIYATLAR ASOSIDA TARBIYALASH YO'LLARI. *Interpretation and researches*, 2(1).
10. Turakulovna, M. F. (2023). MAKTABGACHA TA'LIMDA TEXNOLOGIYA TA'LIMI: BOLALARGA ARTEFAKTLARDAN FOYDALANISH VA YARATISH IMKONIYATLARINI TA'MINLASH: Muxammadiyeva Feruza
11. Turakulovna, Termiz davlat pedagogika instituti, maktabgacha ta'lim nazariyasi kafedrasida o'qituvchisi. *Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал*, (2), 180-182.
12. Muhammadiyeva, F., & Otaxo'jayeva, B. (2023). MAKTABGACHA YOSHIDAGI BOLALARNING YOSHGA DOIR PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI. *Инновационные исследования в современном мире: теория и практика*, 2(10), 52-54.
13. Turakulovna, M. F. (2022). THE ROLE AND IMPORTANCE OF MODERN TECHNOLOGICAL METHODS IN PRESCHOOL EDUCATION. *PEDAGOGS jurnali*, 12(3), 94-98.
14. Yuldoshovich, I. O. (2023). URMA ZARB CHOLG'ULARNING KELIB CHIQUISH TARIXI VA QO'LLANILISHI. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 19(8), 46-50.
15. Yolande vych, I. O., & TerDP, K. K. M. (2023). PERFORMANCE OF DAP INSTRUMENT OF SURKHANDARYA REGION AND ITS PECULIARITIES.

16. Irnazarov, O. Y. (2022). HISTORY AND STAGES OF DEVELOPMENT OF THE ART OF BAXSHI. *Евразийский журнал академических исследований*, 2(3), 314-319.
17. Inomjonovna, R. I. (2023). DEVELOPMENT OF CREATIVE ABILITY AND IMAGINATION IN CHILDREN. *Journal of new century innovations*, 22(1), 108-112.
18. Inomjonovna, R. I. (2023). STEAM EDUCATION IS ONE OF THE MAIN TRENDS IN THE WORLD. *Journal of new century innovations*, 21(2), 27-32.
19. Inomjonovna, R. I., & Xolmirzayevna, X. N. (2023). TYPES, METHODS AND METHODS OF TEACHING VISUAL ACTIVITY KNOWLEDGE AND APPLICATION. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 14(3), 92-97.
20. Inomjonovna, R. I. (2023). PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF PICTURE ACTIVITY IN EDUCATIONAL PERSONALITY. *Journal of new century innovations*, 22(1), 113-118.
21. Inomjonovna, R. I. (2023). HUMAN CAPABILITIES-SOCIAL DEVELOPMENT IS A PRODUCT. *Journal of new century innovations*, 22(1), 119-124.
22. Рахматова, И. И., & Таджиева, М. Ю. (2023). ОБУЧЕНИЕ ДЕТЕЙ СОЗДАВАТЬ ТВОРЧЕСКИЕ МОДЕЛИ ИЗ РАЗНЫХ РАСТЕНИЙ. *THE THEORY OF RECENT SCIENTIFIC RESEARCH IN THE FIELD OF PEDAGOGY*, 1(6), 1-7.
23. Рахматова, И. И., & Чутбоева, М. А. (2023). ПОКАЗАТЕЛИ ХУДОЖЕСТВЕННО-ТВОРЧЕСКОГО РОСТА И РАЗВИТИЯ ЭСТЕТИЧЕСКОГО ЧУВСТВА ДЕТЕЙ. *THE THEORY OF RECENT SCIENTIFIC RESEARCH IN THE FIELD OF PEDAGOGY*, 1(6), 8-15.
24. Yuldashevich, I. O. THE PERFORMANCE GROUP OF MUSICAL INSTRUMENTS, THE EMERGENCE OF THE " DOIRA" MUSIC FROM MUSICAL INSTRUMENTS.